

LIC23-26

LLYWODRAETH CYMRU

Cyfarwyddyd Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Cyfansoddiad Awdurdodau Lleol) (Cymru) 2023

1. Mae Gweinidogion Cymru, drwy arfer y pŵer a roddir iddynt gan adran 37(1)(a) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 ("y Ddeddf"), yn cyfarwyddo pob cyngor sir a chyngor bwrdeistref sirol ("awdurdod lleol") yng Nghymru fod rhaid i'r ddogfen y mae rhaid iddynt ei pharatoi a'i chadw'n gyfredol yn unol ag adran 37(1) o'r Ddeddf ac y cyfeirir ati yn yr adran honno fel eu cyfansoddiad gynnwys yr wybodaeth a bennir yn yr Atodlen.
2. Bydd y cyfarwyddyd hwn yn cael effaith o 15 Mehefin 2023.
3. Mae Cyfarwyddyd Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Cyfansoddiad Awdurdodau Lleol) (Cymru) 2001 wedi ei ddirymu.

Enw: Rebecca Evans

Y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol

Dyddiad: 13 Mehefin 2023

Yr Atodlen

Yr Wybodaeth Benodedig

1. Crynodeb o'r cyfansoddiad.
2. Rolau'r aelodau ac (os yw'n gymwys) rolau'r maer etholedig, gan gynnwys:
  - 2.1 Eu hethol a'u cyfnodau yn eu swyddi;
  - 2.2 Hawliau a dyletswyddau pob aelod ac (os yw'n gymwys) hawliau a dyletswyddau'r maer etholedig, gan gynnwys cymhwyso absenoldeb teuluol ar gyfer aelodau.
3. Rolau'r cyngor llawn, gan gynnwys:
  - 3.1 Y swyddogaethau a'r gweithredoedd sydd wedi eu cadw'n ôl i'r cyngor llawn; a
  - 3.2 Y gwahanol fathau o gyfarfodydd cyngor a'r rheolau sy'n llywodraethu trafodion y cyfarfodydd hynny, gan gynnwys y trefniadau ar gyfer cyfarfodydd aml-leoliad ac ar gyfer eu darlledu'n electronig lle y bo hynny'n ofynnol ar sail statudol neu'n cael ei wneud yn wirfoddol.
4. Rolau cadeirydd neu aelod llywyddol y cyngor, a'u dirprwyon perthnasol.
5. Rolau pwyllgorau trosolwg a chraffu, gan gynnwys:
  - 5.1 Cylch gorchwyl pob un o'r pwyllgorau;
  - 5.2 Rolau cyffredinol a phenodol pob un o'r pwyllgorau;
  - 5.3 Y rheolau sy'n llywodraethu trafodion y pwyllgorau; a
  - 5.4 Y trefniadau sydd ar waith i'r cyngor llawn a/neu'r weithrediaeth ystyried eu hadroddiadau ac ymateb iddynt.
6. Rolau'r pwyllgor safonau a rolau unrhyw is-bwyllgor i'r pwyllgor hwnnw, gan gynnwys:
  - 6.1 Aelodaeth y pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor;

- 6.2 Rolau, swyddogaethau, hawliau a dyletswyddau'r pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor;
  - 6.3 Y rheolau sy'n llywodraethu trafodion y pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor; a
  - 6.4 Y trefniadau sydd ar waith i'r cyngor llawn a/neu'r weithrediaeth ystyried eu hadroddiadau ac ymateb iddynt.
7. Rolau unrhyw bwyllgorau ardal, gan gynnwys:
- 7.1 Aelodaeth, cylch gorchwyl a swyddogaethau'r pwyllgorau;
  - 7.2 Y rheolau sy'n llywodraethu trafodion y pwyllgorau; a
  - 7.3 Y trefniadau sydd ar waith i'r cyngor llawn a/neu'r weithrediaeth ystyried eu hadroddiadau ac ymateb iddynt.
8. Rolau'r pwyllgor llywodraethu ac archwilio a rolau unrhyw is-bwyllgor i'r pwyllgor hwnnw, gan gynnwys:
- 8.1 Aelodaeth y pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor;
  - 8.2 Rolau, swyddogaethau, hawliau a dyletswyddau'r pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor;
  - 8.3 Y rheolau sy'n llywodraethu trafodion y pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor; ac
  - 8.4 Y trefniadau sydd ar waith i'r cyngor llawn a/neu'r weithrediaeth ystyried eu hadroddiadau ac ymateb iddynt.
9. Rolau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a rolau unrhyw is-bwyllgor i'r pwyllgor hwnnw, gan gynnwys:
- 9.1 Aelodaeth y pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor;
  - 9.2 Rolau, swyddogaethau, hawliau a dyletswyddau'r pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor;
  - 9.3 Y rheolau sy'n llywodraethu trafodion y pwyllgor ac unrhyw is-bwyllgor; a

- 9.4 Y trefniadau sydd ar waith i'r cyngor llawn a/neu'r weithrediaeth ystyried eu hadroddiadau ac ymateb iddynt.
10. Yn achos awdurdod lleol y mae trefniadau gweithrediaeth ar waith ganddo fel y'u diffinnir gan adran 10(1) o'r Ddeddf, rolau'r weithrediaeth a rolau aelodau'r weithrediaeth, gan gynnwys:
- 10.1 Rolau, swyddogaethau, hawliau a dyletswyddau aelodau gweithrediaeth a chynorthwywyr gweithrediaeth, gan gynnwys uchafswm y cynorthwywyr y caniateir eu penodi;
- 10.2 Rolau, swyddogaethau, hawliau a dyletswyddau unrhyw faer etholedig ac unrhyw ddirprwy faer;
- 10.3 Dyrannu'r cyfrifoldeb dros arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, gan gynnwys cyfrifoldeb dros blant sy'n derbyn gofal;
- 10.4 Y broses ar gyfer penodi a diswyddo aelodau gweithrediaeth a chynorthwywyr gweithrediaeth;
- 10.5 Y rheolau sy'n llywodraethu trafodion y weithrediaeth, gan gynnwys y trefniadau ar gyfer cyfarfodydd aml-leoliad;
- 10.6 Y trefniadau ar gyfer pennu a rheoli rhannu swydd ar gyfer swyddi gweithrediaeth, gan gynnwys yr arweinydd gweithrediaeth mewn perthynas â rheoli, a'r modd y bydd hyn yn cael ei ystyried wrth ddyrannu seddi ar bwyllgorau sy'n cynnwys sedd ar gyfer aelodau o'r weithrediaeth, megis y pwyllgor llywodraethu ac archwilio a'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, y mae'r rheolau cydbwysedd gwleidyddol yn gymwys iddynt. Yn achos yr arweinydd gweithrediaeth, rhaid i'r trefniadau nodi sut y bydd etholiad ar gyfer arweinydd gweithrediaeth yn cael ei gynnal pan fo un neu ragor o'r deiliaid swydd posibl sy'n ymgeisio am y swydd honno yn ymgeisio amdani ar sail trefniadau rhannu swydd.
11. Manylion unrhyw drefniadau ar gyfer cyflawni unrhyw swyddogaethau gan aelodau unigol, awdurdod lleol arall, gan gynnwys cyd-bwyllgorau corfforedig, neu ar gyfer arfer unrhyw swyddogaethau ar y cyd ag awdurdod lleol arall, gan gynnwys:
- 11.1 Natur y trefniadau a'r swyddogaethau y maent yn gymwys iddynt;
- 11.2 Aelodaeth unrhyw gyd-bwyllgorau ac is-bwyllgorau;

11.3 Y rheolau sy'n llywodraethu trafodion unrhyw gyd-bwyllgorau ac is-bwyllgorau; ac

11.4 Manylion unrhyw drefniadau ar gyfer contractio allan.

12. Rolau swyddogion yr awdurdod lleol, gan gynnwys:

12.1 Strwythur rheoli'r awdurdod lleol;

12.2 Swyddogaethau'r prif weithredwr, y swyddog monitro, y Pennaeth Gwasanaethau Democraidaidd a'r prif swyddog cyllid (swyddog adran 151);

12.3 Y cod ymddygiad ar gyfer swyddogion;

12.4 Y trefniadau ar gyfer recriwtio, penodi, cydnabyddiaeth ariannol, diswyddo a chymau disgyblu mewn perthynas â swyddogion, gan gynnwys swyddogion a gwmpesir gan Reoliadau Awdurdodau Lleol (Rheolau Sefydlog) (Cymru) 2006 a datganiad polisi tâl y cyngor;

12.5 Manylion y swyddogaethau a ddirprwyir i swyddogion; a

12.6 Protocolau ar gyfer rheoli perthnasoedd adeiladol a pharchus rhwng swyddogion ac aelodau, gan gynnwys prosesau anffurfiol a ffurfiol ar gyfer ymdrin ag anghydfodau a chwynion.

13. Yr egwyddorion a'r prosesau ar gyfer gwneud penderfyniadau mewn modd effeithlon, tryloyw ac atebol o fewn y cyngor ac ar gyfer mynediad at wybodaeth am wneud penderfyniadau, gan gynnwys rheolau gweithdrefnau ar gyfer gwneud penderfyniadau a mynediad at wybodaeth mewn perthynas â'r cyngor llawn, ei bwyllgorau a'i is-bwyllgorau, y weithrediaeth, pwyllgorau trosolwg a chraffu a swyddogion.

14. Y weithdrefn adrodd gyfrinachol gan gyfeirio at godau ymddygiad yr awdurdod ar gyfer aelodau a chyflogeion, yn y drefn honno.

15. Y rheolau a'r rheoliadau sy'n llywodraethu materion cyllid, contractiol a chyfreithiol, gan gynnwys:

15.1 Gweithdrefnau archwilio;

15.2 Rheolau a gweithdrefnau contractau a chaffael, gan gynnwys dilysu dogfennau; a

15.3 Y rheolau sy'n llywodraethu achosion cyfreithiol a ddygir gan yr awdurdod lleol ac yn ei erbyn.

16. Y trefniadau i gyflawni'r dyletswyddau o dan adrannau 91, 92 a 93 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 i adrodd ar berfformiad y cyngor ac i drefnu asesiad panel ac ymateb iddo.
17. Y rheolau a'r gweithdrefnau ar gyfer adolygu a diwygio'r cyfansoddiad.
18. Darpariaethau ar gyfer atal a dehongli'r cyfansoddiad ac elfennau ohono.
19. Tarddiad statudol pob un o ddarpariaethau'r cyfansoddiad (hynny yw, y pwerau a'r dyletswyddau y maent wedi eu gwneud odanynt).

